

definition of the concept «positive image» is given; the main structural components of the positive image of the modern educational institution are defined.

It is stressed that the image is a multifaceted concept, which means a complete image of a definite person, an organization, a product of specific activity aimed at making or converting the image of a definite person, the organization, as a result of purposeful application of professional efforts; the image of the educational institution is considered to be emotionally and brightly painted, multifaceted image of an educational institution which was formed in the mass consciousness, through the bright impact of the individuality of the educational institution, multifaceted multi-level system, which is determined in the relationship between different aspects of activity of the educational institution, while translating into external environment.

The criteria of a positive image of the school are: availability of long-term educational strategies; favorable moral and psychological climate in the collective; captured, caring, professional teaching staff; children's collective and its governing bodies; collective traditions; organization of family celebrations; the constant self-development team, uniting child, parent and teacher groups by the common task; bright external attributes: motto, flag, uniform elements in clothing, own website on the Internet, etc.

Positive image of a modern educational institution is multifaceted multilevel resource of management and development of the educational institution aimed at increasing competitiveness, investments, establishment and expansion of partnerships; the main structural components of the image of the secondary school are: motivational-target, content and technological. On the basis of the analysis of scientific sources on the problem under investigation the author outlines such important criteria-based indicators of a positive image of the school as a modern educational institution formation, namely: internal and external image of the school, image of the graduate, public relations, image of the teacher and the director, microclimate of the educational institution, and the ability to choose the right clothes.

Key words: *image, positive image, educational institution, evaluation criteria and implementation.*

УДК 378.015.31:001.89

С. А. Саяпіна

Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»

НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА

У статті наголошено на важливості створення у ВНЗ необхідних умов для розвитку в студентів творчих здібностей. Значний потенціал у розв'язанні цього питання містить науково-дослідна робота. Підкреслено, що важливою умовою творчості є сприйняття нових ідей, здатності знаходити й порушувати проблеми. Майбутній фахівець повинен розвинути навички творчості наукової роботи, сформував коло наукових інтересів, володіти науково-методичними принципами експериментальної та дослідної діяльності. Визначено, що чим ширше діапазон участі студентів у творчому процесі, тим реальніші можливості у викладача активізувати розвиток творчих потенцій студента, тим якісніша співпраця, тим ефективніший процес професійного навчання.

Ключові слова: науково-дослідна робота, наукова творчість, науковий гурток, проблемна група, творча особистість, майбутній фахівець, потреба, творча самотійна діяльність.

Постановка проблеми. XXI століття в усіх сферах життєдіяльності людини й суспільства висуває нові, раніше не відомі, завдання. Це ставить перед людиною, а значить і перед освітою – сферою, що готує людину до життя, – не бачені раніше вимоги й водночас створює для освіти нові можливості.

Однією з провідних вимог до спеціаліста є всебічний розвиток нового покоління професіоналів як творчих особистостей. Суттєву роль у формуванні творчого спеціаліста відіграє участь студентів в організованій і систематизованій науково-дослідній роботі. Наукова творчість студентської молоді перетворюється на обов'язковий нормативний засіб розвитку майбутніх спеціалістів. Правильне розуміння науки, дослідницької діяльності, складності й утруднень, цінності результату неможливе без власних досліджень.

Основним завданням подальшого розвитку вищої освіти є не стільки надання студентам максимуму наукової інформації, скільки формування здібностей до творчого мислення. Нова концепція вищої освіти передбачає формування в студентів уміння самотійно, цілеспрямовано й відповідально вчитися. Створення у вищому навчальному закладі необхідних умов для розвитку творчих здібностей студентів, виховання особистості, здатної до саморозвитку як під час навчання у вищій школі, так і в подальшій професійній діяльності, є пріоритетним напрямом розвитку освіти.

Значний потенціал у розв'язанні означених завдань належить науково-дослідній роботі, що може розглядатися як один із засобів розвитку творчого потенціалу особистості студента в умовах сучасності, що в цілому буде сприяти якісному розвитку українського суспільства.

Аналіз актуальних досліджень. Відправною точкою аналізу цієї проблеми є праці К. Абульханової-Славської, В. Біблера, Д. Богоявленської, М. Кагана, Я. Пономарьова, О. Тихомирова, В. Хмелька, О. Чаплигіна, А. Шуміліна, М. Ярошевського та інших авторів, присвячені питанням творчості особистості. О. Якуба, І. Ковальова, І. Білохвостикова дослідили питання сутності людської активності у творчому процесі, соціально-психологічні основи творчості.

Як одну з необхідних умов становлення майбутніх фахівців творчість висвітлено в працях В. Сластьоніна та Є. Шиянова. Різні форми й методи залучення майбутніх фахівців до творчої навчальної діяльності представлено в працях В. Андрєєва, С. Архангельського, Ю. Кулюткіна.

Науково-дослідну роботу студентів як елемент підготовки майбутніх фахівців розглядали З. Єсарєва, Н. Яковлева; проблеми проведення досліджень студентами – І. Дагіте, М. Ковальова; особливості організації науково-дослідної роботи студентів – В. Сіденко, В. Шевченко; прикладне вивчення проблеми – Л. Квіткіна, П. Кравчук; місце й роль наукових досліджень студентів у системі вищої освіти – Л. Авдєєва; можливості науково-дослідної й навчально-дослідної роботи – Ф. Філіппов і В. Шостаковський. Досліджено також саму наукову діяльність ВНЗ, її специфіку, види (Ю. Васильєв, Ф. Волков, Г. Засобіна), систему організації й управління університетською наукою (В. Марєєв).

Мета статті – розкрити види, цілі та завдання наукової творчості студента ВНЗ як одного з пріоритетних чинників підготовки конкурентоспроможного фахівця.

Виклад основного матеріалу. У комплексних планах і робочих програмах сучасних ВНЗ визначено такі вимоги до організації науково-дослідної роботи: індивідуальний підхід керівника до роботи з кожним студентом; розвиток умінь бачити проблему й формулювати її; забезпечення можливості активної участі студента у виборі теми дослідження; навчання постановці завдань дослідження; формування інтересу до сучасних методів наукових досліджень; забезпечення наступності й неперервності у виконанні роботи; досягнення реалізованості етапних завдань дослідження за безпосередньої участі студента; розкриття наукової і практичної значущості виконуваної роботи; оцінка ефективності отриманих результатів; забезпечення конкретності результатів виконаної науково-дослідної роботи; розкриття творчих проблем професії; поглиблення знань і розширення їх творчого використання через залучення студентів до взаємонавчання; розвиток умінь знаходити й формувати актуальну тематику наукових повідомлень і доповідей за результатами досліджень [5].

Ми поділяємо думку дослідників (В. Прошкін, І. Прошкіна), що традиційно вища школа розглядала НДРС як засіб підвищення рівня професійної підготовки. Студентський творчий потенціал порівняно широко застосовувався під час розв'язання актуальних проблем науки й виробництва. Ця тенденція багато в чому зумовила можливість розвитку вітчизняних наукових шкіл на основі наступності поколінь, виявлення найбільш обдарованих і підготовлених студентів, які мають здібності до науково-дослідної діяльності.

Разом із тим, за останні роки в багатьох викладачів і студентів університетів з'явився негативний стереотип мислення, відповідно до якого

НДРС асоціюється з діяльністю, що проводиться виключно в позанавчальний час. При цьому до науково-дослідної роботи переважно залучаються студенти старших курсів, а молодші курси фактично усунені від неї. Хоча НДРС є впорядкованою сукупністю позааудиторних занять, тісно пов'язаних із навчальним процесом, має якісну специфіку й власну логіку, вона ґрунтується, передусім, на принципах самостійності, добровільності й зацікавленості студентів, а отже, у процесі університетської підготовки не має масового характеру.

Головна особливість творчої особистості – потреба у творчості. Важливо так зорієнтувати навчальний процес, щоб студенти перебували в атмосфері творчості, могли й бажали творити нове, залежно від власного рівня розвитку, бажань, стійкості інтересів, могли вибирати для себе форму вияву й участі у творчій самостійній діяльності, реалізуючи свою пізнавальну активність. Чим ширше діапазон участі студентів у творчому процесі, тим реальніші можливості у викладача активізувати розвиток творчих потенцій студента, тим якісніша співпраця, тим ефективніший процес професійного навчання [6].

Відповідно, творча робота студента ефективна тоді, коли доцільна з погляду її корисної цінності, суспільної значущості. Мета творчості, що здатна стимулювати активну діяльність людини, полягає в самоствердженні за допомогою створення матеріальних і духовних цінностей. Опосередкована, власне, педагогічна мета – це розвиток у вихованців сутнісних сил, здатності здобувати й використовувати знання у процесі доцільної корисної діяльності. Ці завдання досягаються, коли в організації професійної підготовки широко застосовуються методи наукової творчості.

У творчості особливого значення набувають як соціальні, так і особисті чинники. Важливою умовою творчості є сприйняття нових ідей, здатності знаходити й порушувати проблеми, незалежність поведінки та суджень і водночас уміння поступатися та відмовлятися від своїх думок, критичність, сміливість, терпимість.

Навчальний заклад повинен готувати спеціаліста-дослідника, який намагається поширювати й досліджувати нові методи роботи, який має формувати нові ідеї і здатний реалізувати їх на практиці. Майбутній фахівець повинен розвинути навички самостійної творчої наукової роботи, сформувати коло власних наукових інтересів, оволодіти нормами й науково-методичними принципами експериментальної та дослідної діяльності.

Наукова творчість студентів вищого навчального закладу є одним із напрямів їх самостійної роботи, важливим чинником підготовки конкурентоспроможного фахівця.

Є очевидним, що науково-дослідна робота студентів (НДРС) вищого навчального закладу здійснюється в таких напрямках:

- науково-дослідна робота як невід'ємний елемент навчального процесу, що відображено в навчальних планах, навчальних програмах і є обов'язковою для всіх студентів;
- науково-дослідна робота, яка здійснюється поза навчальним процесом у межах студентського науково-творчого товариства, у наукових гуртках, проблемних групах тощо;
- науково-дослідна робота, яка передбачає науково-організаційні заходи (конференції, конкурси, олімпіади, захист творчих робіт тощо). Науково-дослідна робота студентів сприяє поглибленому засвоєнню навчальних дисциплін, формуванню інтелектуальних творчих здібностей, формуванню власної думки щодо конкретної дисципліни [7].

Науково-дослідна робота студентів спрямована на розв'язання таких завдань:

- формування наукового світогляду студентів;
- оволодіння методологією та методикою проведення наукових досліджень;
- формування навичок і вмінь самостійної науково-дослідної діяльності;
- розвиток творчого мислення та індивідуальних здібностей у розв'язанні практичних завдань;
- розвиток здатності застосовувати теоретичні знання у своїй практичній діяльності;
- залучення найкращих студентів до розв'язання наукових проблем, що мають суттєве значення для науки і практики;
- постійне оновлення і вдосконалення своїх знань тощо.

Загальновідомо, що у вищому навчальному закладі здійснюються два основних види науково-дослідної роботи студентів: навчальна науково-дослідна робота, передбачена навчальними планами (написання рефератів; виконання лабораторних, практичних, самостійних завдань; виконання нетипових завдань дослідницького характеру; розробка методичних матеріалів; виконання курсових, дипломних, магістерських робіт) та науково-дослідна робота студентів, яка здійснюється під керівництвом професорсько-викладацького складу (предметний науковий гурток; проблемна група; наукова конференція; науково-практична конференція; художньо-творча діяльність студентів).

Прикладом реалізації завдань НДРС можуть слугувати результати інноваційної діяльності студентів, викладачів кафедри дошкільної освіти

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» за 2012–2013 н.р. (завідувач кафедри Курінна С. М., кандидат педагогічних наук, доцент).

Науково-дослідна робота студентів кафедри дошкільної освіти розгорталася за певними формами, серед яких: залучення студентів молодших курсів до роботи в наукових групах і гуртках; обговорення й затвердження планів наукових гуртків і груп; підготовка й оформлення наукових студентських робіт до конкурсу ДДПУ та Всеукраїнського конкурсу; підготовка матеріалів для публікацій за результатами студентських наукових досліджень; підготовка та участь у Всеукраїнській олімпіаді зі спеціальності «Дошкільне виховання», залучення студентів до участі у Всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Основною формою науково-дослідної роботи залишається робота груп і гуртків, яка в останній час набула індивідуального, диференційованого чи групового характеру за затвердженням графіком, а колективні заняття проводяться загалом у формі підсумкових або установчих. Практикується проведення занять на базі освітніх установ, коли студенти виконують навчально-дослідницькі завдання (під час практики або відповідних практичних занять – викладачі Н. М. Георгян, О. О. Дронова, Н. Б. Кривошея, С. М. Курінна, О. І. Міхеєва, Л. Є. Одерій, Л. В. Павлова, Т. А. Садова) та звіти про результати.

Найбільш суттєвими показниками науково-дослідної роботи студентів є:

- студенти V курсу О. Хомич, І. Польченко, А. Задорожна з науковими доповідями на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Дошкільна освіта в умовах реформування: актуальні проблеми, досвід, перспективи розвитку» (м. Ніжин) у вересні 2013 року (наукові керівники: канд. пед. наук, доц. М. Б. Головка, канд. пед. наук, доц. Т. А. Садова, канд. пед. наук, доц. Л. Є. Одерій); магістрантка Л. М. Колісник виступила з науковою доповіддю на Міжвузівській науково-практичній конференції «Проблеми та перспективи підвищення якості освітніх послуг на основі інновацій: регіональний аспект» у березні 2013 р. м. Армянськ (науковий керівник: доц. Л. В. Крайнова), магістрантка Снігур О. М. – з науковою доповіддю на VIII Всеукраїнській науково-практичній конференції «Перший крок у науку» у квітні 2013 р. (науковий керівник: доц. О. О. Дронова);

- за результатами наукових досліджень опубліковано 22 статті: у збірнику матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «Перший крок у науку» (Луганський національний університет імені Тараса Шевченка); у матеріалах міжвузівської науково-практичної конференції «Проблеми та перспективи розвитку ринку освітніх послуг: регіональний аспект» м.

Армянськ; у збірнику наукових статей студентів спеціальності «Дошкільна освіта» (за ред. О. Л. Кононко) м. Ніжин; у збірнику матеріалів наукової конференції ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» «Пошуки і знахідки» м. Слов'янськ;

- учасниками II етапу Всеукраїнської олімпіади з дошкільної освіти, яка відбулася на базі РВНЗ «Кримський гуманітарний університет» м. Ялта у квітні 2013 року, стала команда у складі магістрантки О. Солоділової та студентки III курсу Е. Захарченко. Рішенням журі олімпіади О. Солоділова отримала диплом за методичну грамотність виконання конкурсних завдань із дошкільної освіти;

- у квітні 2013 року команда студентів у складі О. Солоділової, Е. Захарченко, Д. Смоляр, Я. Шутенко взяла участь у регіональному конкурсі «Перші кроки до педагогічної майстерності» (м. Луганськ) та отримала диплом за зайняте II місце.

Сучасним дослідником С. Єфремовим виявлено й науково обґрунтовано прогностичні тенденції подальшого розвитку професійно спрямованої науково-дослідної роботи студентів у вищих навчальних закладах України в XXI ст., зокрема: творча організація навчальної праці на підставі посилення індивідуального спрямування навчальних планів і програм загальноосвітніх, суспільних і фахових дисциплін, спецкурсів, поширення глибокої профілізації та спеціалізації змісту освіти; підвищення престижу наукової, пошукової діяльності в студентському молодіжному середовищі; стимулювання студентів до творчої самостійної роботи, удосконалення її планування й організації, раціональне використання робочого та вільного часу, визначення частки участі й керівництва викладача цим видом роботи; поширення в освітній практиці активних методів і засобів навчання та різновидів науково-дослідної роботи студентів; інтегрування навчальних видів робіт і виробничої практики студентів, створення для цього навчально-науково-виробничих комплексів, які б забезпечували використання здобутих знань у конкретній виробничій і науково-дослідній діяльності; утвердження ідеї про необхідність безперервної професійної освіти.

Висновки. Більшість учених розглянули науково-дослідну роботу студентів в інтегративній єдності з навчальним процесом у вищому навчальному закладі, вважаючи її системоутворювальним чинником, завдяки якому в студентів формуються професійні ціннісні орієнтації, активне особистісне становлення, що сприяє підвищенню якості фахової підготовки. Науково-дослідну роботу студентів представлено як складову їхньої професійної підготовки, що визначається як творча пошукова діяльність наукового

характеру, у результаті якої суб'єктивний характер «відкриттів» може набувати певної об'єктивної теоретичної і практичної значущості й новизни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бернштейн М. С. О природе научного творчества / М. С. Бернштейн // Вопросы психологии. – 1966. – № 6. – С. 120–145.
2. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку : навч. посіб. / І. Д. Бех. – К. : Академвидав, 2012. – 256 с.
3. Биштова Э. А. Научно-исследовательская деятельность студентов как фактор профессионального развития студентов [Электронный ресурс] / Э. А. Биштова. – Режим доступа : ftp:lib.herzen.spb.ru/text/bishtova_20_49_253_257.pdf.
4. Бордовская Н. В. Диалектика педагогического исследования: логико-методологические проблемы / Н. В. Бордовская. – СПб. : Изд-во РХГИ, 2001.
5. Єфремов С. В. Професійна спрямованість науково-дослідної роботи студентів у вищих навчальних закладах України у другій половині ХХ століття : автореф. дис. ... канд. пед. Наук : спец. 13.00.01 / С. В. Єфремов. – Харків, 2010. – 23 с.
6. Загвязинский В. И. Педагогическое творчество учителя / В. И. Загвязинский. – М. : Педагогика, 1987. – 159 с.
7. Уйсімбаєва Н. Науково-дослідна діяльність майбутнього фахівця / Н. Уйсімбаєва. – Кировоград : Наукові записки КДПУ ім. В. Винниченка. – Вип. 88. – 2007. – С. 243–246.

РЕЗЮМЕ

С. А. Саяпина. Научно-исследовательская работа как средство развития творческого потенциала личности студента.

В статье отмечается необходимость создания в вузе необходимых условий для развития у студентов творческих способностей. Значительный потенциал в решении этого вопроса принадлежит научно-исследовательской работе. Подчеркнуто, что важным условием творчества является восприятие новых идей, способности находить и решать проблемы. Будущий специалист должен развить навыки творческой научной деятельности, сформировать круг научных интересов, владеть научно-методическими принципами экспериментальной и исследовательской деятельности. Определено, что чем шире диапазон участия студентов в творческом процессе, тем реальнее возможности у преподавателя активизировать развитие творческого потенциала студента, тем качественнее сотрудничество, тем эффективнее процесс профессионального обучения.

Ключевые слова: научно-исследовательская работа, научное творчество, научный кружок, проблемная группа, творческая личность, будущий специалист, потребность, творческая самостоятельная деятельность.

SUMMARY

S. Sayapina. Scientific-research work as a means of development of creative potential of the student's personality.

One of the leading claims to a specialist appears to be the all-round elaboration of the system of preparing the new generation of professionals as creative personalities. The participation of students in the well-organized and systematized scientific-research work plays an essential role in the formation of a creative specialist. Scientific creativity of the student's youth is reorganized into the obligatory normative means of the future specialists' development. Correct understanding of science, research activities, difficulties and real value of the result is impossible without one's own investigations.

Any educational establishment should train a specialist-researcher, the one who tries to widen and investigate the new methods of work, who should form the new ideas and is capable of putting them into practice. Future specialist should develop the skills of the independent creative scientific work, form the circle of his scientific interests, acquire the norms and scientific-methodological principles of the experimental and research activities.

Scientific-research work of the students of the higher educational establishment is one of the directions in their independent work and a very important constituent part in the system of preparing a competitive specialist.

It is well known that two kinds of the scientific-research work are realized at the higher educational establishment: educational scientific-research work foreseen by the study plans (writing essays, fulfilling certain laboratory, practical and independent tasks; fulfilling some atypical tasks of the research character; working out the methodological papers; fulfilling the course, diploma and master's papers). The second kind of the scientific-research work is the one that is realized under the guidance of the professor-teaching staff (subject scientific society; problem group; scientific conference; scientific-practical conference; artistic-creative activities of the students).

Scientific-research work of the students is represented as a constituent part of their professional training which is defined as creative research activities of scientific character. As a result of the work the subjective character of such "discoveries" may gain certain objective theoretical and practical importance and novelty.

Key words: *scientific-research work, scientific creativity, scientific society, problem group, creative personality, future specialist, need, creative independent activities.*